

קעז שלא יקבל צאן ברזל מישראל וכמה דיני משא ומתן האסורים משום רבית. ובו מ' סעיפים.

באר הגולה

(מנחם) [מנחם] וז"ל גמורה
שרי אף על פי שאין דר
מנחם בנחל והכילו הנות
יסקף ושלל נדעת החסמות
שם ב"ב דף פ"ו.

א לשון הרמב"ם בספ"ח
מה"מ דין י"ב ממנה כ"ח
דף ע"ב ופירושו רש"י

א. (א) אין מקבלין (ב) צאן ברזל מישראל דהיינו שמקבל ממנו מאה צאן ויהיו הגזות והולדות והחלב לאמצע לשליש או לרביע עד שנה או עד שנתיים כמו שהתנו ביניהם (ג) * ואם מתו הצאן הרי המקבל משלם דמיהם (ד) * ה"ז (ה) * אסור שהרי

דברי סופרים

שנותן לו הוא רבית, (ו) ומיהו לאו רבית קלואה הוא חלא (ח) חבץ רבית, דכל היכא דהוי קרוב לשכר ורחוק להפסד אסור מדרבנן, (ט) וכל זה בלא קצץ לו דבר קרוב, רק שאם יהיה ריוח יתן לו, אבל אם קצץ לו דבר קרוב שאפילו לא יהיה ריוח יתן לו דבר קרוב הוי ר"ק. (י) ומשמע מדברי החס' דהא דאמרין דכשאינו נותן לו דבר קרוב דלא הוי ר"ק, אין הטעם משום שאין כאן קאיזה, אלא דאם לא קצץ לו דבר קרוב לא חשיב הלואה כלל (יא) כי מה שקבל עליו אחריות הוא כשומר חנם שמתנה להיות כשואל, והריוח שמקבל הממסך הוא כפועל שנוטל למחצה לשליש ולרביע, ורק כשקוצץ לנותן דבר קרוב שאפילו לא יהיו רווחים יקבל הדבר שקצץ לו אז הוא דהוי הלואה, וכי אילו היה הנותן נחשב לצבל הממון לא היה מגיע לו שום ריוח כשאין רווחים] ונראה דלפי"ז אם התנאי דציניהם היה שאם יהיו רווחים יתן לנותן מהרווחים אלא שהממסך חזר וקנה ממנו הספק, וכגון שמשער בדרך משל שיריח כ' זהובים על חלקו, וזה קונה ממנו הספק, שצין ירוח או לא ירוח יתן לו עשרה זהובים, לא הוי ר"ק, אבל בחכמ"א כתב (יב) דאף בזה"ג הוי ר"ק, וכן נראה מדברי הריטב"א. (יד) אסור. (יג) ולא מהני אם יתן לו שכר כפועל בטל כדלקמן סעיף ב' גבי עיסקא, דשאני התם שהוא חצי מלוה וחצי פקדון, ומה שנותן למלוה חצי הריוח לאו רבית הוא כי חלקו הוא נוטל, רק הרבית היא מה שטורח בשבילו בחנם ולזה מהני מה שנותן לו שכר טרחו כפועל בטל, אבל כאן כיון שגם האחריות על מחצה פקדון על המקבל הוי כולו מלוה, וא"כ הרבית היא לא רק מה שטורח בשבילו, אלא הריוח שנותן לו הוא ג"כ רבית ועל זה לא מהני שיטתו לו שכר. (יד) ואפילו אם נותן לו בחנאי שאם יבא הפסד יהיה הלואה, ואם יבא

ברבית ביום מותו. פירוש דאע"ג (קכא) ששכרו צדיק ליום שהוא שכיר יום וכל יום הוא שכירות בפני עצמה ושכירות של יום המחרת לא התחילה היום, אפ"ה כיון שמתחיל לעשות עמו (קכב) בלוחות יום (קכג) ונמשכת השכירות עד הקץ דמיא להו לאינשי כשכירות אחת שהתחילה מעתה והוי כשכירות קרקע שנתבאר דמותר להחיל בשביל הקדמת המעות וכמשנ"ט הטעם בס"ק ל"ב. (קכד) ואין חילוק בין אם הוא שכור לזמן או שהוא קבלן, דגם בקבלן אם התחיל לעבוד מיד מותר. מיהו דוקא כששוכר את הפועל לעשות מלאכה בשדה או שנותן לו בגדיו לתקנם (קכה) אבל מי שמזמין בגד אצל חייט, והחייט עושה הבגד מהבד שלו, לא חשיב פועל כלל, אלא הוי מכירה גמורה, ומה שמקדים לו מעות הוי כפסיקה על הפירות שנתבאר דינו לעיל סי' קע"ה.

(א) אין מקבלין צאן ברזל מישראל. אבל מעכו"ם מותר כמו שנתבאר בסיומן קנ"ט דאין איסור רבית מעכו"ם, אע"פ שרבנן אסרו רבית עכו"ם, (א) היינו דוקא רבית קלואה, משא"כ כאן דלא הוי אלא חבץ רבית. (ב) צאן ברזל. פירוש שהם קשים ככרזל. שאינו חושש מהפסד. כיון שהמקבל קבל עליו אחריות. (ב) וה"ה בשאר סחורה. אלא מפני שרוב המקבלים היו נוהגים כן בלאן נקרא לאן ברזל. (ג) ואם מתו הצאן הרי המקבל משלם דמיהן. (ג) כמו שהיו שוין בשעה שקבלם. (ד) וה"ה דאם יחלו יתן לו כמו שהיו שוין בשעה שקבלם, ומשמע מלשון המחבר דאם לא ימותו ולא יחלו צריך להחזיר לו (ה) הלאן עצמם. (ד) הרי זה אסור. דכיון דקבל עליו המקבל אחריות (ו) מיד נעשו עליו כמלוה ונמנא הריוח

עמק דבר

בחדושי דף ע"ב ב'. (קכ) וכן משמע בנקה"כ שכתב דנקרקע מותר כיון שיכול לעשות בה מעשה מה שירצה. (קכא) גמרא. (קכב) הגר"ו והיינו דאפילו שילם לו בבורק והתחיל לעבוד בסוף היום מותר, אבל אם שילם סמוך לשקיעה והתחיל בלילה אסור, ומיהו אם שילם סמוך לשקיעה ולא הממין כלל ומיד התחיל לעבוד אלא שביני וביני נעשה לילה מסתבר דמותר. (קכג) לבוש, אבל אם יש הפסד באמצע אפילו יום אחד אסור. (קכד) הגר"ו סעיף ט"ו. וכי גם בקבלנות התשלום הוא עבור שכירות הפועל ולא על השבח שהשביח לו, דהא גם בקבלן איכא משום כל תלין פעולת שכיר, כמבואר בב"מ דף ק"ב א', ועי' ביה"ל. (קכה) כן מוכח בב"מ ק"ב א' עיי"ש. וכ"כ הח"ח בספר אהבת חסד פרק י' סק"ד לענין כל תלין, ועי' עוד לעיל סי' קע"ה ס"א בביה"ל ד"ה אין פוסקין.

(א) כמ"ש המחבר שם בשם הרמב"ם. (ב) ט"ו. וכמו שסיים המחבר. (ג) אבל אם לא נתחייב אלא כשווין בשעת מיתה מותר. כדלעיל סימן קע"ו ס"ג. (ד) טור. וכ"כ רש"י בצורות ט"ו א'. והיינו בין זולא דמחמת השער בין מחמת כחש, עי' שטמ"ק, וגם היוקר הוא למקבל, ואינם חולקים אלא בגיזה וולדות וחלל, וכ"כ ברמב"ן. (ה) עי' ביה"ל. (ו) לשון הטור. (ז) והטעם מבואר בביה"ל ד"ה קרוב. (ח) וכחז בעל התרומות בשם הראב"ד דלפילו יהיב ליה שיעור פלגא קרנא בתורת רבית מחשבתין ליה בקרנא ולא משלם אלא פלגא אחריתא ומקריעין לטעורא ולא אמרינן כזי הא, סלוקין בלא זוזי אפוקי הוא, דלא אמרינן הכי אלא במשכנתא לעיל סי' קע"ב, ועי' סי' קס"ו ס"ג. (ט) החס' פירשו הא דתנן אין מקבלין לאן ברזל בזה"ג שקצץ עמו דבר קרוב דהוי ר"ק, וכחז צ"י דגם רש"י מודה לזה ולא פליגי אלא איך לפרש המשנה וכ"כ הש"ך והגר"א. (י) כמ"ש מהרש"א ומהר"ם שיף, ועי' ביה"ל. (יא) דהכלל שיבואר בסוף הסעיף דכל אחריות מחשיבה להלואה, היינו כשקוצץ לו דבר קרוב, אבל אם התנו שרק אם יהיו רווחים יקבל מהרווחים, א"כ הרי אדרכה תנאי זה גורם שהנותן יחשב בעל הממון, שהרי הוא נוטל בדרך בעל הממון, שאם יש רווחים נוטל מהרווחים, ואם אין רווחים אין לו כלום. (כעין מש"כ הר"ן בנדרים דף מ"ו ב' ד"ה וכמה). (יב) עי' ביה"ל. (יג) ב"י בשם הר"ן ושאר פוסקים, ועי' ביה"ל. (יד) חס' דף ס"ד א' ד"ה אי. (טו) אע"פ שמשמעות לשון "רחוק"

בירור הלכה

ממנו, וא"כ אף בהתחיל מיד יש לאסור דהוי כפסיקה צאין לו, אבל ז"א, כי גם בקבלן החיוב הוא עבור שכירות, כמבואר בב"מ ק"ב א', דגם בקבלן איכא משום כל תלין פעולת שכיר אחר עד צוקר, ונאע"ג דאם נחמסק האומן ולא השביח אין לו שכר (משא"כ בשכיר יום) היינו משום שהוא

* אבל אם אמר לו עשה עמי מלאכה מהיום וכו' מותר. עי' ד"ס שכתבנו בשם הגר"ו דאין חילוק בין אם הוא שוכר או קבלן, דלכאורה היה מקום לומר דבקבלן אסור אף שמתחיל מיד, דלכאורה י"ל דהתשלום שמשלמים לקבלן אינו עבור מה ששוכר את הפועל, אלא על המלאכה שקבל